

KULTUREN

Sankt Peter 28

Ekska huset

Lund, Skåne

Antikvarisk medverkan 2013

KULTURMILJÖRAPPORT 2014:2

CARITA ESKERÖD

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	2
Administrativa uppgifter	2
Byggnadshistorik.....	2
Dokumentation före åtgärder och iakttagelser under restaureringen.....	2
Utförda åtgärder	3
Avvikelse från handlingar	4
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder.....	4
Bilder och ritningar.....	5

Inledning

Arbetet med fasadrestaureringen föregicks av en besiktning utförd av WSP som även tagit fram bygghandling. Syllen och nedre delen av vissa stolpar var rötskadade och i behov av att bytas ut på den östra gavelfasaden och anslutande hörn.

Administrativa uppgifter

Objekt: Ekska huset

Fastighetsbeteckning: Sankt Peter 28, Lund

Kommun: Lund

Arbetshandlingar: Ekska huset, Beskrivning för virkesreparation. WSP Lena Löfberg 2013-08-15

Startbesked L2013-001197, Stadsbyggnadskontoret, Lund

Länsstyrelsens beslut: 2013-08-29 Dnr 432-20044-2013

Byggherre/beställare: Johan Liedholm, Lundafastigheter

Entreprenör: Stråheds, Anderslöv

Målare: Levin & Ohlssons Måleri, Staffanstorp

Antikvarisk medverkan: Carita Eskeröd, Kulturen

Startdatum: 2013-09-11

Slutbesiktning: 2013-12-11

Byggnadshistorik

Ekska huset är byggt i två omgångar, den västra 1823 och den östra 1826. Namnet kommer av ägarefamiljen professor Johan Gustav Ek och hustrun Augusta Ek, som ägde fastigheten 1857-91. Konstruktionen är korsvirke med rött bränt tegel i facken. Korsvirket knackades rent från puts på 1920-talet. 1973-74 genomfördes en omfattande restaurering och byggnaden förklarades därpå för byggnadsminne. Tillhörande ekonomibyggnader samt ett trevånings hyreshus som tillhörde gården revs under 1960-talet.

Källa: Bevaringsprogram Clemens och Drottens rotar, Lund 1981.

Dokumentation före åtgärder och iakttagelser under restaureringen

Vid besiktning före arbetet inleddes 2013 på den östra gavelfasaden konstaterades att syllen var rötskadad, särskilt i hörnen, liksom nedre delen av tre stolpar. Syllen var därtill skadad i nederkant runt hela huset. Syllen är av sågat virke och troligen från 1974-års ombyggnad. 1974 togs enligt fotografier tegelfyllningar ner och murades upp på nytt efter att delar av korsvirket ersatts. Vid 1974 års ombyggnad lades syllen direkt på grunden och putsen drogs upp på utsidan om syllen. Samtidigt bakmurades fasaden med ny innervägg av tegel som vilar på en betongsula. Syllen har således legat i en fåra på grun-

den vilket medfört att regnvatten lätt samlats i fåran och skadat syllen. Grunden bedöms vara putsad med cementbruk A.

Originalstolpar har vertikal skåra för ifästning av tegelfyllningarna medan ersatta stolpar saknar skåra. Mellan korsvirkesfasaden och tegelinnerväggen finns mineralullsisolering fäst med ribbor av tryckimpregnerat virke. Det finns ingen vindpapp mellan tegel och isolering.

I det nordöstra hörnet är stolpen och snedsträvan originalvirke men hörnstolpen var kraftigt rötskadad i nedre delen. På grund av skadorna var sammanfogningstekniken med syllen svår att utläsa, troligen har hörnstolpen suttit med tapp i syllen. De redan tidigare skarvade stolparna är fästa med vinkelbricka i syllen och halvt i halvt med stolpen. Tidigare skarvar av syllen är utförda halvt i halvt och delvis spikade. Syllen är sammanfogad i hörnen med järnband.

Fyllningarna är av rött handslaget tegel i något varierad storlek med inslag av kapade stenar eller skärv. Fyllningarna är murade med cementhaltigt bruk med beige, slät, något intryckt fog med tydlig ballast.

Analys av befintliga färgmaterial utfördes av Alcro Färg, Thomas Lindgren, prover togs på flera ställen på huset. Konstaterades att korsvirket är målat med linoljefärg och att färgen på grunden löser sig lätt i lacknafta vilket tyder på att det är trätjära eller kallasfalt.

Utförda åtgärder

Syllen på den östra gaveln har ersatts med nytt ekvirke i sin helhet. Tegelfyllningarna i anslutning till den syll som byttes plockades ner. För att garantera övriga fyllningars stabilitet under arbetet togs fyllningarna ner i omgångar vilket medförde att syllen måste skarvas. Skarven utfördes lika befintliga halvt i halvt. Utsidan av det nya virket är handbilat medan de övriga dolda ytorna är sågade. Syllen monterades med syllisolering mot grunden. Mellan syllisoleringen och grunden fylldes ytan upp med krympfritt bruk till en avjämnad yta, istället för den fåra som syllen legat i tidigare. För att få plats med det avjämnande bruket utfördes syllen i 2-3 cm klenare virke än befintligt. Det nya virket ströks med trätjära på dolda sidor och utsidan med linoljefärg. Putsen på grunden som gick över syllen knackades ner i ovankant och lagades avfasad så att ovankanten inte går upp förbi syllen. Grunden ströks med kallasfalt. Kring hörnen återmonterades smidesband som ströks med linoljefärg.

Rötskadade delar av tre stolpar på östfasaden har ersatts med nytt ekvirke. (Se skiss över ersatt korsvirke sidan 12). Utsidan av virket är handbilat medan de övriga dolda ytorna är sågade. Dolda virkesytor ströks med trätjära och utsidan med linoljefärg. Stolparna är sammanfogade halvt i halv och fästa med dymlingar.

Efter syll- och korsvirkesbyte murades befintligt tegel upp i fyllningarna i samma ordning som före åtgärderna. Enstaka tegelstenar gick sönder vid nedmonteringen på grund av det cementhaltiga bruket. Dessa ersattes med begagnade likvärdiga stenar från 1800-talet. Fogen utformades med utgångspunkt lika befintligt på östfasaden vad gäller bredd, färg, utformning och ballast. Hydrauliskt bruk valdes för ett ge bättre elasticitet än det befintliga cementhaltiga bruket. Mellan syll och tegelfyllningar återmonterades befintliga kopparbleck. Befintliga diffusionsöppningar i fog återskapades.

På grund av rötskador i varierande grad på syllens nedre kant runt hela huset togs putsen som gick upp förbi syllen bort i förebyggande syfte. Putsen reparerades sedan för att nå en bättre vattenavrinning. Syllen kring hela huset ströks med linoljefärg.

Nytt virke: Ek

Bruk till tegelfyllningar: Weber Cal 158, Hydrauliskt kalkbruk grov

Bruk till stenfot Weber Cementbruk A

Färg korsvirke: Ottossons linoljefärg Bensvart, två strykningar

Färg på grund: Trebolit kallafalt, svart

Avvikelser från handlingar

Hela syllen byttes på östfasaden. Syllen byttes inte i det östra hörnet på sydfasaden.

På östfasaden ersattes nedre delen av den södra snedsträvan och stolpen intill.

Efter färganalys ströks ersatta korsvirkesdelar med linoljefärg.

På grund av rötskador i varierande grad på syllens nedre kant runt hela huset togs putsen som gick upp förbi syllen bort i förebyggande syfte. Putsen reparerades sedan för att nå en bättre vattenavrinning. Syllen kring hela huset ströks med linoljefärg.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Åtgärderna har utförts varsamt och med god hantverksskicklighet. Bedömningen av hur mycket virke som bör ersättas gjordes efterhand när virket bättre kunde studeras då fyllningarna tagits ner. Utgångspunkt var att så lite av originalvirke som möjligt ska ersättas. Syllen på östra fasaden byttes dock i sin helhet eftersom den var skadad och bedömdes ha ringa kulturhistoriskt värde då den inte var äldre än från 1970-talet.

Korsvirke har traditionellt troligen sällan målats svart med linoljefärg. Denna fasad har tidigare sannolikt varit putsad. Den befintliga svarta färgen upplevs som tät och blank men konstaterades genom analys vara linoljefärg, troligen från 1970-talet. Det är dock oklart exakt vilka ingredienser denna linoljefärg innehåller. I samråd med antikvarisk medverkande togs beslut att ersatt virke fortsättningsvis stryks med linoljefärg av god kvalitet men att dolda ytor stryks med trätjära. Att fortsätta stryka linoljefärg på virket ger ett enhetligt utseende av virket och linoljefärg av god kvalitet skyddar virket. I samråd

med målare beslöts att stryka grunden med Kallasfalt eftersom materialet fungerar bra med befintligt A-bruk på grunden och ger ett gott skydd. Kallasfalten är blank när den stryks men mattas av successivt när den vittrar.

För att få plats med det avjämnande bruket utfördes syllen i 2-3 cm klenare virke än befintligt. Syllen upplevs visuellt lika som tidigare eftersom bruket då gick upp förbi syllen och dolde ca 3 cm.

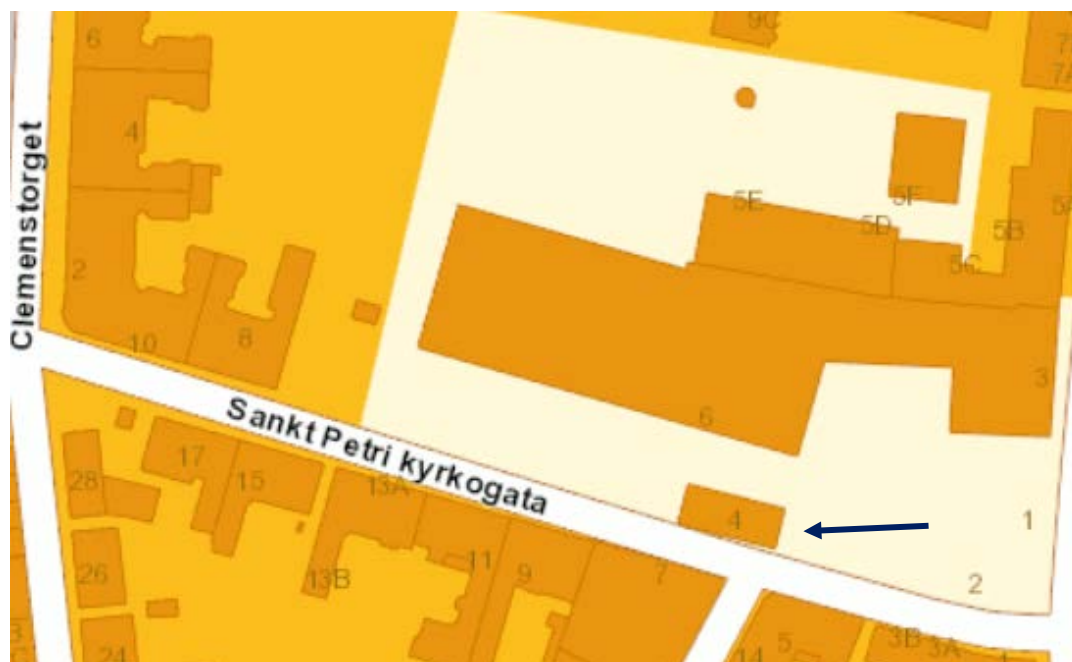
Ingen vindpapp placerades mellan tegel och isolering varför fuktproblem kan uppstå om det uppkommer sprickor i fasaden.

Traditionella korsvirkeskonstruktioner är uppförda utan diffusionsöppningar och kopparbleck i fyllningarna, dessa är sannolikt från 1974 års ombyggnad. Med hänvisning till det kulturhistoriska värdet är det problematiskt att 1974 års ombyggnad är så pass påtaglig. På sikt kan dessa spår tas bort.

Teglet har fått något grön påväxt då det legat på marken under arbetets gång och bör varsamt tvättas rent.

I samråd med antikvarisk medverkande beslöts att i förebyggande syfte knacka bort putsen som går över syllen kring hela huset och utforma grundens ovankant för en bättre vattenavrinning.

Bilder och ritningar

Ekiska huset i centrala Lund och den aktuella östra fasaden markerat med pil.

Före åtgärder. Sydöstra hörnet och östra fasaden.

Före åtgärder: Sydöstra hörnet. Här kan man se att virket är sågat och att den rötskadade syllen ligger i en fåra på grunden.

Under arbete. Sydöstra hörnet. Det nya virket är något klenare än befintligt för att ge plats åt det avjämnande bruket på grunden. Det nya virket har handbilad utsida.

Före åtgärder. Nordöstra hörnet med kraftigt rötskadad syll och nedre del av stolpe. Stolpen är original och har en skåra mot norr där det före 1960-talet fanns en gårdsflygel.

Under arbete. Nordöstra hörnet. Syllen är borttagen.

Under arbete. Ersatt syll och återuppmurad fyllning med kopparbleck, diffusionsöppning samt avjämnad grund.

Under arbete. Södra fasaden. Runt hela huset är nedre delen av syllan rötskadad. Putsen knackades ner i förebyggande syfte och lagades med avfasad kant som inte täcker syllan.

Efter åtgärder. Södra fasaden. Grunden är avfasad, lagad och avfärgad kring hela huset.

Efter åtgärder. Sydöstra hörnet och östra fasaden.

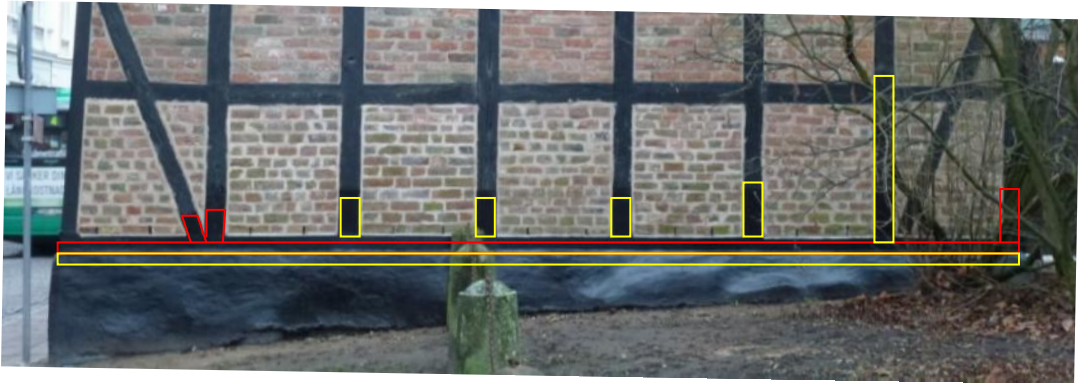

Efter åtgärder. Sydöstra hörnet. Syllen och nedre delen av stolparna till höger i bild är ersatta och strukna med linoljefärg.

Efter åtgärder. Nordöstra hörnet. Hörnstolpen är skarvad halvt i halvt och fäst med två dymlingar samt med tapp i syllen. Syllen är ersatt även kring hörnet till höger i bild.

Skiss över ersatta korsvirkesdelar:

Röd markering: ersatt virke 2013.

Gul markering ersatt virke troligen 1974.